

**Posudek magisterské práce Marije Grišmanové „TENDENCII RAZVITIJA I
KONTAKTNOE VLIJANIE V JAZYKE GANZEJSKO-RUSSKICH I LIVONSKO-RUSSKICH
GRAMOT“**

Ve své magisterské práci se autorka ujala tématu stejně složitého jak z lingvistického hlediska málo probádaného: analyzuje staroruské listiny vztahující se na kontakty mezi městy Novgorod, Pskov, Vitebsk, Smolensk a Polock na jedné straně a Hanzou (zejména Rigou) a Livonským řádem na straně druhé. Hlavní hledisko je textologické, přičemž autorka sleduje různé tradice a zejména si klade otázku po poměru mezi východními (byzantskými) a západními vzory v textologické tradici.

Autorka vykazovala již během vzniku práce od začátku neobvyklou kompetenci a cílevědomost: téma diplomové práce vyvinula sama a měla od začátku jasné představy o tom, jak ho zpracovat. Výsledek tomu odpovídá: vznikla práce, která jak svou náročností, tak svým obsahem jednoznačně převyšuje běžné diplomové práce.

Chci na tomto místě zdůraznit jen několik aspektů:

- originalita tématu: textům probádaným autorkou byla v 20. stol. věnována jen minimální pozornost, zvláště z hlediska lingvistického.

- inovativní přístup: otázky syntaktické, pragmatické a textologické stále ještě nepatří k základnímu repertoáru historických jazykovědných disciplin.

- náročnost zvoleného zpracování: komparativní hledisko přineslo nutnost pracovat nejen se staroruskými texty, nýbrž i se soudobými texty dolnoněmeckými a latinskými. Tím se značně zvýšila náročnost práce.

Předložená práce je členěna na čtyři hlavní části: po úvodní části („Проблематика исследования языка древнерусских грамот, относящихся к контакту с Ганзой и Ливонским орденом“, s. 2-21) následují dvě části, které se věnují různým typickým strukturním elementům zkoumaných textů, nejdříve tzv. etiketní části, tj. formulím úvodu a závěru zkoumaných listin (s. 22-53), a pak tzv. sémantému, tedy vlastní obsahové části listiny (s. 54-82). Následují závěry (s. 83-85), seznam literatury (s. 86-89), seznam zkratk a shrnutí (s. 92-95). Práci je přiložen tabelární přehled zkoumaných listin včetně jejich nejdůležitějších strukturních elementů. Autorka bere během práce vždy ohled na různé areály vzniku listin a srovnává zkoumané staroruské texty s texty dolnoněmeckými a latinskými vztahujícími se na stejný areál a období (s. 48-53 a passim v třetí části).

V práci se zkoumá prezentace odesílatele a oslovování adresáta v textech (s. 22-37), uzavírání textu (s. 38-47) a vlastní obsahová část listin, přičemž v posledním případě je brán ohled na způsoby vyjadřování ilokučních funkcí textů. Texty se třídí podle dominující deklarativní, apelativní či zavazující funkce.

Autorce se podařilo ukázat, že zejména způsob tvoření etiketní části listin (v menší míře i sémantému) dovoluují vytvořit dva areály: zatímco Novgorod a Pskov pokračovaly ve staroruské – v konečném důsledku byzantské – tradici psaní listin, pro Polock a Vitebsk (a konečně i pro Smolensk) se staly čím dále tím důležitější západní vzory. Ale lišil se i sám výběr jazyka: v Polocku byla silnější tendence používat jazyk partnera (tedy dolnoněmčinu) než v Novgorodu, kde víc dominoval domácí jazyk (s.

59). Historická skutečnost inkorporace západních ruských zemí do středověké litevské říše se tedy odráží přímo ve zkoumaných textech. I když takový výsledek není nijak překvapivý, význam faktu, že se dá v konkrétních textech přímo doložit, lze velmi ocenit. Rovněž důležité je, že staroruské tradice tvoření listin ovlivnily také (dolno)německé listiny, alespoň v přímém kontaktu: komunikace mohla být úspěšná pouze, když obě strany používaly vzájemně přijatelné prostředky (s. 40).

Autorka se vyrovnala s náročným tématem vynikajícím způsobem, proti němuž nelze mít zásadní námitky. Chci na tomto místě vyzvednout pouze jeden bod, který se může jevit jako problematický: jakkoliv je rozsah autorčina korpusového materiálu úctyhodný (a odpovídající spíše disertační práci než práci diplomové) – jedná se o 35 staroruských, 23 dolnoněmeckých a osm latinských listin napsaných v ruských, resp. litevských kancelářích, ke kterým se připojuje pro srovnání šest dolnoněmeckých a čtyři latinské listiny napsané v kancelářích Hanzy, resp. Livonska, podrobné třídění listin v práci do různých kategorií vede někdy k tomu, že v jednotlivé kategorii je počet listin natolik nízký, že vlastně nedovoluje nějaké zevšeobecnění (srov. např. na s. 57, kde jsou v kategorii listin s převážně deklarativní funkcí napsaných starorusky pouze dvě listiny, nebo na s. 62, kde v rámci textů s převážně apelativní funkcí napsaných starorusky jsou pouze tři texty z kanceláří vyšších duchovních, přičemž jeden je z Novgorodu, jeden z Polocka a jeden ze Smolenska). To je ovšem problém samotného materiálu, nikoli způsobu autorčina zpracování: historická jazykověda musí vždy vycházet z dochovaných textů a připustit, že její popisy mohou být neúplné.

Předložená práce má vysokou vědeckou úroveň: zpracovává originální téma, věnuje se středověkým textům ve třech různých jazycích a bohatě dokládá svá tvrzení textovým materiálem, prezentovaným přehledným způsobem. Práce se odvolává na aktuální a relevantní vědeckou literaturu, její závěry jsou přesné a přesvědčivé. Navrhuji hodnocení stupněm **v ý b o r n ě**.

Praha, dne 21. 5. 2007

(Markus Giger)